

ПРОБЛЕМА КОМАНДОТВОРЕННЯ У ПРОЦЕСІ СУПРОВОДУ ЗДОБУВАЧА ІЗ ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Удич З. І.

*кандидатка педагогічних наук,
доцентка кафедри педагогіки та менеджменту освіти
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Реалізація права здобувача освіти на отримання якісних освітніх послуг в Україні передбачає його психолого-педагогічний супровід, який мають здійснювати різнопрофільні фахівці. Дана вимога відображена і в освітньому законодавстві. Так, у низці нормативних документів, серед яких: Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII; Наказ Міністерства освіти і науки України «Примірне положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП в закладі загальної середньої та дошкільної освіти від 08.06.2018 № 609; Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти» від 10 квітня 2019 р. № 530; Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти» від 10 липня 2019 р. № 635; Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» від 15 вересня 2021 р. № 957 та інших документів. У них акцентовано увагу на тому, що держава бере на себе зобов'язання щодо створення можливостей отримання якісної освіти усіма громадянами, передбачає для них різні форми супроводу й підтримки; визначає порядок утворення та організації роботи команди психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП в закладах загальної середньої та дошкільної освіти в Україні; встановлює її завдання та функції; ці документи містять вимоги до кваліфікації фахівців, які входять до складу команди, та встановлюють порядок взаємодії команди з батьками та закладом освіти. Таким чином, усі здобувачі освіти з ООП мають право на отримання необхідного обсягу підтримки відповідно до встановленого ступеня освітніх труднощів.

Реалізувати індивідуальну підтримку здобувача освіти у закладі дошкільної та загальної середньої освіти покликана команда психолого-педагогічного супроводу. Від її спрацьованості її членів та ефективності взаємодії залежить якість розвитку здобувача освіти.

Проведене впродовж лютого-березня 2023 р. Інклюзивно-ресурсним центром Тернопільського національного університету ім. В. Гнатюка пілотного опитування 24 команд психолого-педагогічного супроводу здобувачів з ООП закладів дошкільної та загальної освіти дало можливість виокремити основні перешкоди у їхній роботі:

- комплектація команди фахівцями, які не здійснюють безпосередній вплив на роботу, не мають відношення до здобувача з ООП;

- відсутність спільного бачення у команді щодо мети команди;
- формалізм у реалізації завдань команди;
- не розуміння окремими фахівцями своїх завдань;
- не бажання батьків брати активну участь у роботі команди психолого-педагогічного супроводу їх дитини;

- відсутність підтримки зі сторони керівництва закладу освіти;
- відсутність практичних матеріалів, стандартизованих процедур для роботи команди;

- завантаженість фахівців іншими професійними обов'язками;
- недовіра одних членів команди до професійності інших;
- напружена емоційна атмосфера серед членів команди;
- наявність конфліктних ситуацій;
- безвідповідальність деяких членів команди та ін.

Аналіз отриманих даних дає підстави для визначення актуальності проблеми цілеспрямованого командотворення фахівців та батьків команди психолого-педагогічного супроводу здобувачів із особливими освітніми потребами. У більшості джерел науково-практичної літератури командотворення розглядають як «процес цілеспрямованого формування особливого способу взаємодії людей (фахівців) в організованій групі, що дозволяє ефективно реалізовувати їх професійні компетентності відповідно до визначених цілей». Постає питання: на якому етапі діяльності команди психолого-педагогічного супроводу здобувача освіти здійснювати командотворення? Відповіддю є виокремлені нами основні етапи та їх зміст формування й діяльності команди здобувача з ООП (табл. 1).

Необхідно зазначити, що командотворення відбувається впродовж усіх етапів від визначення, яких фахівців необхідно включити до складу команди, безпосереднє командотворення, а також у процесі безпосередньої діяльності, коли реалізовується міжособистісне сприйняття та відбувається процес спрацьованості, коригується співдія.

**Етапи формування та діяльності команди
психолого-педагогічного супроводу**

Етап		Зміст
I.	Попередній	– проведення комплексної діагностики освітніх труднощів та потреб учня, з'ясування необхідності здійснення психолого-педагогічного супроводу; – визначення членів команди.
II.	Командо-творення	– утворення та нормування діяльності команди.
III.	Діяльнісний	– виконання завдань діяльності команди; – моніторинг та оцінка поточних результатів розвитку учня з ООП та виконання завдань індивідуальної програми розвитку; – оновлення складу команди.
IV.	Рефлексивний	– аналіз виконання індивідуального плану розвитку учня з ООП, інших завдань; оцінка діяльності команди.
V.	Заклучний	– завершення роботи команди та її розпуск, збереження зв'язків для подальшої співпраці.

Під час безпосереднього командотворення необхідно здійснити знайомство та самопрезентацію членів команди, встановити правила співпраці та комунікації у середині команди, сформувавши єдине і цілісне бачення мети команди психолого-педагогічного супроводу; провести навчання членів команди відповідно до організаційних засад інклюзивної освіти, роботи в команді; забезпечити ефективність комунікативних зав'язків, передбачити налагодження сумісності та спрацьованості; забезпечити достатність ресурсів для реалізації діяльності команди супроводу; сформувавши відповідальність членів команди за результат роботи команди та командний дух.

Визначаємо умови ефективного командотворення:

- наявність лідера у команді психолого-педагогічного супроводу;
- комплектація команди необхідними фахівцями та законними представниками здобувача освіти;
- здатність фахівців та батьків здобувача з ООП працювати у команді;
- належні умови роботи команди та достатнє ресурсне забезпечення;
- використання у командотворенні дієвих інструментів.

У процесі командотворення необхідно враховувати модель групової динаміки (за В. Tuckman) [1], а також основні фактори, які впливають на якість розвитку та діяльності команди (за R. Hackman) [2], модель комунікації у команді (за М. Meredith) [3], концепцію спільної ментальної моделі команди (за S. Takeuchi, I. Nonaka) [4].

Для забезпечення ефективної роботи команди супроводу інклюзивного навчання, необхідно враховувати як кваліфікаційні здібності її членів, так і наявні ресурси, які можуть бути використані у закладі освіти. У попередніх дослідженнях ми з'ясували, що ресурсна компетентність є здатністю фахівця виявляти, продукувати, залучати та застосовувати ресурси, необхідні для ефективного функціонування інклюзивного середовища закладу освіти [5, с. 93]. Усі ресурс закладу освіти, які необхідні для реалізації інклюзивного підходу до освітнього процесу умовно поділяємо на групи: ціннісно формувальні, людські, електронні та фізичні ресурси, які у свою чергу поділяються на внутрішні та зовнішні. Крім цього необхідно враховувати принципи реалізації інклюзії у закладі освіти під час формування команди психолого-педагогічного супроводу [6, с. 131–132]. Члени команди психолого-педагогічного супроводу мають володіти ресурсною компетентністю та бути забезпеченими тими ресурсами, які дозволятимуть ефективно функціонувати.

Таким чином, командотворення відіграє вирішальне значення в організації інклюзивного підходу в освітньому процесі і передбачає врахування як індивідуальних можливостей фахівців та батьків, застосування наукових підходів до процесу становлення ефективної команди психолого-педагогічного супроводу здобувача освіти із особливими освітніми потребами. Дане дослідження не є вичерпним і передбачає необхідність детального розкриття інструментального підходу до командотворення, визначення та характеристику принципів та ресурсів командотворення, ролі лідера у цьому процесі.

Література:

1. Tuckman B. W. (1965). Developmental sequence in small groups. *Psychological Bulletin*, 63(6), 384–399. URL: <https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2Fh0022100> (Processing Date: 14.03.2022).

2. Hackman R. *Leading Teams: Setting the Stage for Great Performances* Hardcover. 2002. 336 p.

3. Meredith M.E. Communication for innovation: A diagnostic approach. *Administrative Science Quarterly*. 1965. 10(2), 147–163.

4. Nonaka, I., & Takeuchi, H.. *The Knowledge-Creating Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation*. Oxford University Press. 1995. URL: [https://www.scirp.org/\(S\(i43dyn45teexjx455qlt3d2q\)\)/](https://www.scirp.org/(S(i43dyn45teexjx455qlt3d2q))/)

reference/ReferencesPapers.aspx?ReferenceID=1927602 (Processing Date: 12.02.2022).

5. Удич З. І. Ресурсний аспект закладу загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання. *Актуальні проблеми управління закладами освіти в контексті стратегії модернізації освітньої галузі* : колективна монографія. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. С. 70–96. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/17168> (дата звернення: 13.04.2022).

6. Удич З. Середовищний підхід у впровадженні інклюзивної освіти в середній загальноосвітній школі. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка*. 2017. № 3. С. 127–134. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/8820> (дата звернення: 13.04.2022).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-310-4-47>

СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНА ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ

Шашенкова А. О.

*молодший науковий співробітник Державної установи
«Інститут охорони здоров'я дітей та підлітків
Національної академії медичних наук України»,
аспірантка 3-го року навчання
Харківського національного педагогічного університету
імені Г. С. Сковороди
м. Харків, Україна*

Сучасна освітня система динамічно розвивається – з'являються нові концепції, техніки, методики, підходи, постають й вирішуються різноманітні виклики й задачі, підноситься індивідуальність і креативність, удосконалюється інклюзія та гуманізм тощо. Однак освітні установи залишаються виключно осередками академічної підготовки, нехтуючи можливістю готувати не лише всебічно розвинених здобувачів освіти, а зрілих особистостей, озброєних низкою компетентностей неакадемічного характеру, які сприяють гармонізації всіх сфер життя, добробуту й психологічному здоров'ю.

Однією з провідних компетенцій, необхідних молодому поколінню для самореалізації, ми вважаємо соціо-емоційну компетентність (СЕК) – інтегративний конструкт, до складу якого входять компетенції